

Висновки. Вивчення невербальних сигналів, характерних для мовлення впевнених у собі політиків, є пріоритетним напрямком досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених. Правильно інтерпретуючи проксемічні та кінесичні сигнали оратора, ми чіткіше розумітимемо його емоційний стан, рівень ораторської майстерності, істинність/неістинність інформації, що повідомляється.

Література

- Бирах А. Психология мимики: Методическое пособие для слушателей курса "Эффективные коммуникации в бизнесе" / Альфред Бирах. – М., 2000. – 172 с. Биркенбил В. Ф. Язык интонации, мимики, жестов / В. Ф. Биркенбил. – СПб. : Питер, 1997. – 224 с. Горячев С. М. Язык подсознания / [С. М. Горячев, Е. П. Константинов, Т. М. Исаева, М. Ю. Исаев]. – Красноярск : Бонус, 1999. – 512 с. Корлыханова Е. Л. Взаимодействие просодических и кинесических средств в выражении эмоциональных значений радости, гнева, удивления в сценической речи (на материале английского языка): дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Корлыханова Елена Леонидовна. – М., 2000. – 172 с. Крейдлин Г. Е. Невербальная семиотика: Язык тела и естественный язык / Григорий Ефимович Крейдлин. – М. : Новое литературное обозрение, 2002. – 592 с. Лабунская В. А. Невербальное поведение (социально-перцептивный подход) / Вера Александровна Лабунская. – Ростов : Изд-во Ростов. ун-та, 1986. – 136 с. Морозов В. П. Искусство и наука общения: Невербальная коммуникация / Владимир Петрович Морозов [под. ред. В. И. Медведева]. – М. : Ин-т психологии РАН, 1998. – 163 с. Ниуренберг Дж. Как читать человека словно книгу / [Дж. Ниуренберг, Г. Калеро]. – Издательство Сада, 1992. – 176 с. Пиз А. Язык телодвижений (как читать мысли других по их жестам) / Аллан Пиз. – СПб. : "Издательский дом Гутенберг", 2000. – 187 с. Пронников В. А. Язык мимики и жестов / В. А. Пронников, И. Д. Ладанов. – Архангельск : Спохои, 2001. – 224 с. енев В. Язык политических телодвижений / Вит Ценев. – Новосибирск, 2007. – 50 с. – Режим доступа: <http://psyberia.ru/psyhodiary/polit>. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса: дис. ... доктора филол. наук : 10.02.01, 10.02.19 / Шейгал Елена Иосифовна. – Волгоград, 2000. – 432 с. Ekman P. Unmasking the Face: a Guide to Recognizing Human Emotions from Facial Expressions / [P. Ekman, W. Friesen]. – Cambridge : Cambridge MA, 2003. – 214 p. Gamble T. K. Communication Works / [T. K. Gamble, M. Gamble]. – New York : Random House, 1987. – 544 p. Kendon A. Gesture / Adam Kendon // Annual Review of Anthropology. – 1997. – №26. – P. 109 – 128. Mehrabian A. Nonverbal Communication / Albert Mehrabian. – Chicago : Aldine-Atherton, 1972. – 228 p. Seryakova I. I. Magic of Nonverbal Communication / I. I. Seryakova. – [2^d ed.]. – К. : osvita Ukraine, 2009. – 161p.

СЕМЕНЕЦЬ О. О.

(Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка)

ДОМІНАНТИ МОВНО-СИСТЕМНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ В СУЧАСНИХ ДИСКУРСИВНИХ ПРАКТИКАХ

У статті розглядаються найважливіші аспекти впливу системи національної мови на формування закономірностей побудови та функціонування сучасних дискурсивних практик. Узагальнено основні напрями осмислення генеративної сутності мови в лінгвістиці та філософії мови. Проаналізовано можливості мовної системи щодо впливу на суспільну свідомість та моделювання соціальної дійсності.

Ключові слова: дискурсивні практики, вплив мовної системи, генеративна сутність мови, моделювання соціальної дійсності.

Семенець Е. А. Доминанты системно-языковой организации в современных дискурсивных практиках. В статье рассматриваются наиболее важные аспекты влияния системы национального языка на формирование закономерностей построения и функционирования современных дискурсивных практик. Обобщены основные направления осмысления генеративной сущности языка в лингвистике и философии языка. Проанализированы возможности языковой системы в отношении влияния на общественное сознание и моделирование социальной действительности.

Ключевые слова: дискурсивные практики, влияние языковой системы, генеративная сущность языка, моделирование социальной действительности.

Semenets O. O. Dominants of the Organization of Language System in Modern Discursive Practices. The most essential points of national language system in the aspect of its influence on forming the regularities of construction and functioning of modern discursive practices are examined in the article. Basic directions of comprehension of generative essence of language in Linguistics and Philosophy of Language are generalized. The possibilities of language system in regard to its influence on public consciousness and social reality modeling are analyzed.

Key words: discursive practices, influence of the language system, generative essence of language, modeling of social reality.

Дискурсивні практики як типізовані способи реалізації мовленнєвої діяльності, здійснюваної відповідно до вимог певного типу дискурсу, що є загальноприйнятим у тій чи тій комунікативній сфері соціальної або професійної групи, становлять значний інтерес у плані механізмів їхньої самоорганізації. Аналіз закономірностей формування дискурсивних практик виявляє системотворчі функції домінант національно-мовної та власне дискурсивної природи. Національна мова як генеративний механізм формує поле можливих шляхів розвитку, а власне дискурсивні закономірності виступають у ролі атрактора системної організації дискурсивних практик.

Мета нашого дослідження полягає в з'ясуванні найважливіших аспектів впливу системи національної мови на формування закономірностей побудови та функціонування сучасних дискурсивних практик. Із цим пов'язані **завдання**: узагальнити основні напрями осмислення генеративної сутності мови в сучасній лінгвістиці та філософії мови; проаналізувати можливості мовної системи в аспекті

впливу на суспільну свідомість та моделювання соціальної дійсності, що становить підґрунтя формування сучасних дискурсивних практик.

Об'єктом дослідження є системна організація сучасних дискурсивних практик. **Предметом** вивчення виступає вплив мовної системи на закономірності побудови дискурсу.

У генеративній граматиці Н. Хомського, концепції М. Фуко, працях інших філософів, мовознавців і митців слова простежуються аспекти інтерпретації та філософського осмислення мови як живого організму. Так, на думку Мішеля Фуко, сутність людини може бути пізнана на основі вивчення трьох найважливіших аспектів: її біологічного організму; предметів, які становлять результат її праці; а також людської мови. Звідси й певна паралель: “Як живий організм з огляду на свою внутрішню зв'язність виявляє функції, що підтримують його життя, так мова у всій будові своєї граматики робить очевидною основоположну волю, яка підтримує народ у житті і дає йому здатність говорити мовою, що лише йому одному належить” [Фуко 1994, с. 315].

Той напрям сучасного дискурсивного аналізу, в якому робиться наголос на креативній сутності мови, безперечно, розвиває гумбольдтіанську традицію в лінгвістиці та філософії мови. У своїй праці “Про відмінність будови людських мов та її вплив на духовний розвиток людства” В. фон Гумбольдт писав, що “в кожній мові закладене самобутнє світоспоглядання. Як окремих звук постає між предметом і людиною, так і вся мова в цілому виступає між людиною і природою, яка впливає на неї зсередини і ззовні. Людина оточує себе світом звуків, щоб сприйняти в себе й переробити світ речей. <...> За допомогою того самого акту, завдяки якому вона сплітає (herausspinnt) мову зсередини себе, вона вплітає (einspinnt) себе в неї; і кожна мова описує навколо народу, якому вона належить, коло, звідки людині дано вийти лише постільки, поскільки вона тут же вступає до кола іншої мови” [Гумбольдт 1984, с. 80].

Згідно з концепцією В. фон Гумбольдта, мова, з одного боку, є сховищем пам'яті про минуле, історично формується в процесі узагальнення національного досвіду, з другого – сама має творчий і активно-діяльний характер, справляє вплив на розвиток національного духу народу. Мова як *energeia* здатна творити думку, формувати людську свідомість.

Гумбольдтова концепція мови як творчого начала, як діяльності набула розвитку в працях О. О. Потебні (“<...> мова є засіб не виражати вже готову думку, а створювати її”, мова – “не відображення сформованого світоспоглядання, а діяльність, що його формує” [Потебня 1922, с. 141]); була продовжена німецькою школою естетичного ідеалізму – дослідженнями К. Фосслера, Л. Шпітцера та ін.; працями представників російської “філософії імені” – П. О. Флоренського, С. М. Булгакова, О. Ф. Лосева.

“Залишається просто, смиренно й благочестиво визнати, – пише С. М. Булгаков у своїй “Філософії Імені”, – що не ми говоримо слова, а слова внутрішньо звучать усередині нас і самі себе говорять, і наш дух є при цьому арена самоідеації всесвіту, оскільки *все* може бути виражене в слові, причому до цього слова однаково входить і творення світу, і наша психіка: *сонце* і *скучно* є однаково ідеї всесвіту, який мислить, усвідомлює сам себе” [Булгаков 1998, с. 34].

Ідеї В. фон Гумбольдта втілені в різних напрямках наукової діяльності Е. Сепіра (концепція мовного “дрейфу”; етнолінгвістика і теза про мову як про структуру, що впорядковує культурні стереотипи суспільства; психолінгвістика й інтерпретація мови як “символічного ключа” до поведінки людини), а також у гіпотезах лінгвістичної відносності та лінгвістичного детермінізму Е. Сепіра – Б. Уорфа, відповідно до яких існують глибинні зв'язки між мовою, сприйманням, мисленням людини та соціальними структурами.

Як доводять численні праці, виконані в руслі гіпотези лінгвістичної відносності (Е. Сепір, Г. Хойджер, Ч. Хоккетт, Г. Брутян, М. Коул та ін.), структури мови, організуючи людське сприймання й досвід, значною мірою впливають на мислення і спосіб пізнання світу, на структури суспільної свідомості і, як наслідок, – на світогляд і світобудову. У цьому контексті спеціаліст у галузі психосемантики В. Ф. Петренко наводить приклад з повідомлення Є. В. Завадської на засіданні наукового семінару А. Я. Гуревича: аналізуючи специфіку китайської мови, дослідниця зауважує відсутність у цій мові предиката “є”, що реалізував би закон тотожності, представлений у всіх індоєвропейських мовах. Унаслідок цього в китайській культурі широко застосовується прагматична категорія “цінності” (або “корисності”) взамін категорії “істини”, яка є дуже характерною для європейської традиції і для вираження якої необхідний закон тотожності. Відсутність у китайській суспільній свідомості такої фігури, як “істина”, на думку Є. В. Завадської, своєю чергою, спричинює труднощі розуміння ідей трансценденції, опозиції Божественного і земного (що в традиції європейської філософії представлене кантіанською суб'єкт-об'єктною опозицією) [Петренко 2005, с. 24].

Фігури свідомості як ідеальні конструкції виступають схемою, планом майбутніх матеріальних творінь, пише В. Ф. Петренко. Так, у вертикалі готичного храму виражена ідея протиставленості світу ідей і світу речей, небесного і земного, тоді як горизонтальна організація простору китайської пагоди ніби спрямовує пошук шляху для людини в навколишньому земному. “У ритміці геометричного

орнаменту, у виборі фарб, у пластиці ліній мовою образних метафор утілені світорозуміння та світогляд різних національних культур. Якщо мова архітектури виражає множинність людських світів <...> речово й зримо, то природна мова у своїх значеннях приховує розмаїття ідеальних конструкцій, ідеальних моделей не тільки наявного буттєвого світу, але й моделей “потрібного майбутнього”, бажаного, яке втілює ідеали” [Там же].

Гіпотеза лінгвістичної відносності загострила проблему мовної опосередкованості сприймання та усвідомлення світу людиною. Однак, як слушно зауважує дослідник, “деміургом образу світу є не мова, сама значною мірою похідна від специфіки діяльності й культури тієї чи тієї мовної спільноти, а форми культурно-історичного буття в широкому розумінні, що виражаються в діяльності людських спільнот” [Петренко 2005, с. 28]. І тому цілком доречним видається уточнення формулювання В. Ф. Петренком проблеми не як лінгвістичної відносності, а як “лінгвокультурологічної відносності”.

У перетвореній формі система мовних значень зберігає досвід культури й життєдіяльності певної соціальної та національної спільноти. Отже, мова виконує функцію опосередкування та гармонізації зв'язку дійсності, людської діяльності та культури.

Традиція В. фон Гумбольдта визначає розуміння мови як культурно-діяльнісного та соціально-психологічного феномену. У напрямі критичного дискурс-аналізу релевантне розуміння мови як живого організму, здатного не лише до саморозвитку та саморефлексії, але й до моделювання соціальної дійсності. Якщо моделі нашого сприймання та інтерпретації реальності наперед визначені мовними формами, категоріями, структурами, то, відповідно, ці моделі, сформовані й зафіксовані в мовних стереотипах і патернах, здатні прогнозувати подальший історичний та соціальний розвиток народу.

Нове осмислення ролі мови в житті індивіда й соціуму пов'язане з так званим лінгвістичним поворотом у філософії та загалом гуманітарних науках. Лінгвістичний поворот створив підґрунтя для нового формату рефлексії досвіду людської свідомості. Сучасна парадигма філософії мови виходить з постулату про чітку відповідність структур мови та структур світу, що було закладене у відомих тезах Л. Вітгенштейна: “Мова є межа досвіду”, “Межі моєї мови визначають межі мого світу”. Мова представляє логічну структуру світу, і людина сприймає світ таким, яким його являє рідна мова.

Мова глибоко закорінена в людській психіці: не лише феномени людської свідомості оприявнюються людиною в словесній формі, а й несвідоме, згідно з гіпотезою Ж. Лакана, “структуроване як мова”, і будь-яка форма несвідомого внутрішньо артикульована у вербальних сутностях.

Індивід – це лише посередник мови, стверджує Мішель Фуко: “Ставши вагомою і щільною історичною реальністю, мова утворює вмістилище традицій, німих звичок думки, темного духу народів; мова вбирає в себе рокову пам'ять, яка навіть і не усвідомлює себе пам'яттю. Виражаючи свої думки словами, над якими вони не владні, вкладаючи їх у словесні форми, історичні виміри яких від них вислизують, люди вважають, що їхня мова їм кориться, не відаючи про те, що вони самі підкоряються її вимогам. Граматичні структури мови виявляються апріорними передумовами всього, що може бути висловлене” [Фуко 1994, с. 320-321].

Сила мови, на думку М. Фуко, визначається тим, що в мові історично втілена воля людини. Виражаючи цю втілену волю, мова й стає дією. Саме в дієслівних мовних формах закладена потенційна дія, здатна визначати й структурувати майбутню дійсність. Таким визнанням першорядної ролі дієслова, у якому, власне, сконцентроване життя мови, Фуко близький до поглядів В. фон Гумбольдта, Ш. Баллі, Л. Теньєра. У концепції М. Фуко, таким чином, мова постає як детермінуюча структура, яка реалізується через волю людини, втілену в дієслівній дії. Через “волю до знання” і “волю до влади”, а також волю до спілкування, самовираження та самоствердження людини.

Варті уваги спостереження В. Л. Шульца та Т. М. Любимової, які, намагаючись виявити механізми впливу конкретних мовних явищ – форм і категорій – на суспільну свідомість, соціальні структури та історичний процес, проводять зіставлення способів вираження ірреальної умови в європейських мовах [Шульц 2008, с. 48-49]. Так, російська не має спеціальної граматичної форми умовного способу, на відміну від більшості європейських мов: для порівняння, французька має минулий час умовного способу – *Conditionnel passé*, який виражає дію, що могла б відбутися за деяких умов, однак ці умови не здійснилися; в іспанській мові зі значенням нереальної умови використовуються *Imperfecto* або *Pluscuamperfecto de Subjuntivo*; в італійській – *Condizionale passato* тощо.

У російській мові умовний спосіб виражається аналітичними формами, які складаються з дієслівної форми на *-л* та частки *бы*, і не має форм часу; значення ірреальності передається додатковими лексичними засобами. В. Л. Шульц та Т. М. Любимова пояснюють це явище тим, що російська літературна мова виступає наступницею староцерковнослов'янської, створеної Кирилом і Мефодієм як богослужбова. Структура церковнослов'янського тексту, закладена в ньому картина світобудови не передбачали регулярного використання нереального умовного способу, оскільки він не відповідав абсолютним величинам Божої волі, зазначають дослідники. І навпаки, для європейських мов зразковою

вважалася латинська граматики, з її раціональним духом і пов'язаними з нею традиціями ораторського мистецтва (за висновком істориків мовознавства (В. М. Алпатов та ін.), категорія способу прийшла саме з античної риторики).

Наявність у європейських мовах форм, спеціалізованих для вираження семантичних різновидів умовного способу, спонукає мовців при побудові висловлення постійно проводити аналітичні операції, обираючи один з трьох типів умовного речення – реальний, напівреальний, нереальний – і відповідно строго підбирати пару часів двох різних способів. Такі розумові дії (хоча б і на рівні автоматизму) накладають жорсткі рамки, що зобов'язують людину кожного разу міркувати над категоріями реальності – нереальності. Це не може не накладати відбиток на спільну мовну картину світу – наприклад, носіїв французької мови: “<...> якщо кожен із 150 мільйонів франкомовних у світі щоденно замислюється по кілька разів про можливість чи неможливість того чи того факту і якщо подібний ментальний процес триває близько 15 століть, то ці акти передмовленневої свідомості мусили закарбуватися в кумулятивному вигляді в мовній картині світу франкомовної спільноти й відбитися на стані національної свідомості загалом” [Шульц 2008, с. 49]. У цьому дослідники бачать один з виявів закономірності мовного дрейфу, загальні риси якої були окреслені Е. Сепіром.

Російська мова, навпаки, ніколи не вимагала від мовця подібних розумових операцій, і як наслідок – “упродовж багатьох століть у свідомості російськомовних не вироблявся спеціальний граматичний механізм, який оберігав би від ірреальності у вчинках та поведінці. Цей мовний факт міг дати деяку проекцію (яку, безперечно, не слід перебільшувати) на хід російської історії з її великими, героїчними сторінками й водночас з її перехідними станами, на позначення яких носії мови обрали адекватне слово “беспредел”. Варто додати, що точного еквівалента цьому російському слову немає в більшості європейських мов” [Там же].

В аспекті цієї проблематики важливі спостереження Ш. Баллі над такими формами вияву дистаксії в німецькій мові, як роз'єднання та антиципація. Явище роз'єднання (віддаленості в мовленнєвому ланцюгу пов'язаних за змістом компонентів) у сприйманні мовцем вимагає від нього певних розумових операцій синтезу. При антиципації знак, необхідний для розуміння іншого, передус останньому, замість того, щоб слідувати за ним, – і це теж вимагає від реципієнта зусиль при тлумаченні висловлення [Баллі 1955].

На думку В. Л. Шульца та Т. М. Любимової, особливості граматичної будови німецької мови багато в чому визначили її історичну долю як мови великих філософських шукань: “У процесі комунікації німецькою мовою і той, хто говорить, і слухач повинні постійно здійснювати інтелектуальні зусилля, спрямовані на вгадування сенсу наперед. Комуніканти ніби весь час грають у шахи, продумуючи партію на кілька ходів уперед. Ця гра йде в латентних формах і навіть неусвідомлено для мовців. Постійне тренування раціональних здібностей, необхідне для спілкування німецькою мовою, сприяло народженню на цій мові великих філософських учень, зміст яких полягав у передбаченні та інтерпретації туманних категорій буття” [Шульц 2008, с. 50].

Постмодерна доба формує нове розуміння мови як генеративної сутності й природного світу людської свідомості. Згідно з філософією постмодернізму, мовне (дискурсивне) середовище становить ту єдину реальність, яка дана людині. Ролан Барт у праці “Гул мови” писав: “Нині я в чомусь уподібнююсь давнім грекам, про яких Гегель писав, що вони схвилювано й безперестанно вслуховувалися в шелест листя, в дзюрчання джерел, у шум вітру, одним словом – у трепет Природи, намагаючись розрізнити розливу в ній думку. Так і я, вслуховуючись у гул мови, допитуюся того сенсу, який тріпоче в ній, – адже для мене, сучасної людини, ця мова й складає Природу” [Барт 1989, с. 544].

У культурі постмодерну семіотичне середовище сприймається як самодостатня реальність, і саме буття артикулюється як життя мови. Відповідно постулюється й влада мови, яка формує численні дискурсивні світи, що не претендують, утім, на власну референційну онтологію. Визнання тотальності мови, в якій мають місце лише ігри означників, що відбуваються за іманентними внутрішньомовними й дискурсивними канонами, відмова від ідеї референції та зосередженість на культурних символічних смислах, утілених у мові, – усе це замикає коло повної й цілковитої влади мови над людиною.

“Твір завжди є догматичним”, – говорить Р. Барт (“Література і значення”) і додає, що навіть сам автор твору “не в змозі подолати безроздільно терористичну природу мови (що зумовлена її систематичністю, тим, що мові для повної завершеності потрібно бути лише валідною, а не істинною)” [Барт 1989, с. 295]. Ролан Барт повертається до цієї думки в багатьох своїх працях. Так, у роботі “Війна мов” він зауважує, що навіть у граматиці фраза описується в поняттях влади, ієрархії: *підмет, підрядне, додаток, керування* тощо [Там же, с. 538]. Аналізуючи сучасну рекламу (графічне зображення та мовне повідомлення в ній) у праці “Риторика образу”, вчений пише, що “текст ніби веде людину, яка читає рекламу, серед множини іконічних означуваних, примушуючи уникати деяких з них і допускати до поля сприймання інші; часто досить тонко маніпулюючи читачем, текст керує ним, спрямовуючи до задалегідь заданого смислу. <...> справді, текст – це втілене право виробника (а отже, суспільства)

диктувати той чи той погляд на зображення <...> на протидію іконічним означникам, наділений свободою, текст відіграє *репресивну* роль; неважко зрозуміти, що саме на рівні тексту мораль та ідеологія суспільства заявляють про себе з особливою силою” [Там же, с. 305]. Під виглядом роз’яснення іконічного повідомлення в рекламі, по суті, здійснюється “репресивна функція” рекламного тексту, підкреслює Р. Барт.

Висновки дослідження. Отже, сила тяжіння мовної системи виявляє себе в побудові та функціонуванні різних типів сучасних дискурсивних практик – наукових, філософських, художньо-літературних, сфери масової комунікації, зокрема реклами, тощо. Система національної мови справляє потужний вплив на суспільну свідомість, на інтерпретацію та моделювання соціальної дійсності, що є підґрунтям формування сучасних дискурсивних практик. **Перспективи** подальшого дослідження пов’язані з визначенням механізмів взаємодії генеративних аспектів національної мови та власне дискурсивних закономірностей самоорганізації сучасних дискурсивних практик.

Література

Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Ш. Балли ; пер. с франц. – М. : Изд-во иностр. лит., 1955. – 416 с. Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика / Р. Барт ; пер. с франц. ; сост., общ. ред. и вступ. ст. Г. К. Косикова. – М. : Прогресс, 1989. – 616 с. Булгаков С. Н. Философия Имени / С. Н. Булгаков. – СПб. : Наука, 1998. – 448 с. Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию / В. фон Гумбольдт ; пер. с нем. под ред. Г. В. Рамшвили. – М. : Прогресс, 1984. – 400 с. Петренко В. Ф. Основы психосемантики / В. Ф. Петренко. – 2-е изд., доп. – СПб. : Питер, 2005. – 480 с. Потебня А. А. Мысль и язык // Полн. собр. соч. – 4-е изд., пересмотр. и испр., с вводной статьей В. И. Харциева / А. А. Потебня. – Т. I. – Одесса : Гос. изд-во Украины, 1922. – XXX + 188 с. Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук / М. Фуко ; пер. с франц. В. П. Визгина, Н. С. Автономовой. – СПб. : А-сад, 1994. – 407 с. Шульц В. Л. Язык как метареальность и прогностическая структура / В. Л. Шульц, Т. М. Любимова // Вопросы философии. – 2008. – № 7. – С. 38-50.

СЕМОТЮК О.Л., МАРАХОВСЬКА Н.О.

(Національний університет «Львівська Політехніка»)

ІНАВГУРАЦІЙНІ ПРОМОВИ УКРАЇНСЬКИХ ТА НІМЕЦЬКИХ ПРЕЗИДЕНТІВ: КОНТЕНТ-АНАЛІЗ КОМУНІКАТИВНИХ СТРАТЕГІЙ

У статті визначено підходи до феномена комунікативної стратегії, з допомогою комп’ютерного контент-аналізу проаналізовано основні комунікативні стратегії у інавгураційних промовах українських та німецьких президентів.

Ключові слова: комунікативна стратегія, інавгураційна промова, контент-аналіз.

Семотюк О.Л. Мараховская Н.О. **Инавгурационные речи украинских и немецких президентов: контент-анализ коммуникативных стратегий.** В статье определены подходы к феномену коммуникативной стратегии, с помощью компьютерного контент-анализа проанализированы основные коммуникативные стратегии в инавгурационных речах украинских и немецких президентов.

Ключевые слова: коммуникативный стратегия, инавгурационная речь, контент-анализ.

Semotiuk O. L., Marakhovska N.O. **Inaugural Speeches of the Ukrainian and German Presidents: Content Analysis of the Communicative Strategies.** The paper deals with the approaches to the communicative strategy phenomenon. The basic communication strategies in the inaugural speeches of the Ukrainian and German presidents are analyzed with the help of the computer content analysis.

Keywords: communication strategy, inaugural speech, content analysis.

Поява терміна «стратегія» асоціюється передусім з мистецтвом ведення війни. Але сьогодні цей термін застосовують у різних сферах науки, він став міждисциплінарним. У лінгвістиці поняття «стратегія» також набуло поширення, однак можна стверджувати, що термін цей тлумачиться дослідниками по-різному. Серед підходів до феномена комунікативної стратегії можна виділити 5 основних. **Текстологічний підхід** трактує стратегію як змістовий елемент тексту, своєрідний текст у тексті, складний мовний знак. Прихильники цього підходу зосереджують свою увагу на дослідженні двох аспектів комунікативної стратегії: її «зовнішній, екстенціональний, невербальний» і «внутрішній (вербальний, віртуальний, знаковий) зміст» [Ухванова-Шмыгова 2002, с.261]. **Риторичний підхід** трактує стратегію як творчу реалізацію плану побудови своєї мовленнєвої поведінки комунікантом, як план (ініціацію) і реалізацію тексту. Особливістю цього підходу є зосередженість на плані мовлення, який реалізують у процесі висловлювання і який забезпечує стратегічність цього мовлення [Безменова 1989, с.32].

Психологічний підхід розглядає стратегію розуміють як усвідомлення ситуації загалом, визначення напрямку розвитку і організацію впливу, розгорнута в часі установку суб’єкта на спілкування [Веретенкіна 2001, с.178].

Психологічний підхід при вивченні комунікативних стратегій поєднує феномен стратегічного в мові з феноменом впливу через мовні засоби. При **когнітивному підході** стратегію визначають як сукупність